

Voorgangers: Dierenartsen uit vroeger tijd (46)

Sebastiano Rivolta (1832-1893)

E.P. Oldenkamp

Veterinair
verleden

Rivolta behoort tot die grote geleerden die spoedig na hun dood in vergetelheid zijn geraakt. Moderne auteurs noemen hem niet meer of wijden aan hem slechts een enkele regel. Het is aan Saunders te danken

dat wij deze verdienstelijke onderzoeker voor het voetlicht kunnen brengen.

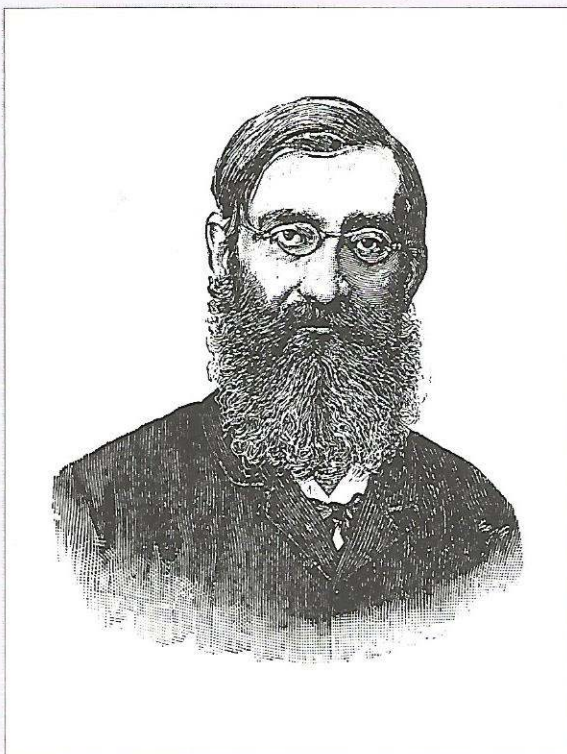
Rivolta werd op 20 oktober 1832 geboren in een boerengezin in de buurt van Alessandria in de provincie Piemonte. Zijn gezondheid was zorgwekkend. Daarom kon hij pas op zijn vijftiende jaar middelbaar onderwijs gaan volgen. Het liefst zou hij zich daarna hebben laten inschrijven aan de faculteit voor letteren en wijsbegeerte van de Universiteit van Turijn, maar de slechte economische omstandigheden, waarin het gezin was komen te verkeren, waren aanleiding om voor de studie diergeneeskunde te kiezen, omdat hij dan sneller financieel onafhankelijk zou kunnen zijn. In 1852 ving hij zijn studie aan en in 1856 behaalde hij zijn diploma met

de grootste lof. Na vijf jaren gepraktiseerd te hebben, werd hij door professor Giovanni Battista Ercolani uit Turijn benaderd om zijn assistent te worden. Gezien de grote naam, die Ercolani ondertussen had verworven, was deze benoeming voor Rivolta een grote eer. Zijn proefperiode doorstond hij met glans. Toen Ercolani in 1863 Turijn verliet om zich te vestigen in zijn geboortestad Bologna, volgde Rivolta hem op als docent algemene pathologie en pathologische anatomie. Tijdgenoten herinneren zich hem als een lange magere man met een grote zwarte

baard, brildragend en altijd in het zwart gekleed. Evenals zijn voorganger rookte hij vrijwel permanent. Rivolta was een bevlogen onderzoeker, die zijn enthousiasme ook op zijn studenten wist over te dragen. In 1868 werd hij tot professor benoemd, een functie die hij in Turijn slechts drie jaar heeft vervuld omdat hij in 1871 een benoeming kreeg als hoogleeraar aan de veeartsenijkundige hogeschool in Pisa. Ondanks de moeilijkheden samenhangend met zijn zwakke gezondheid, veroorzaakt door hart- en vaat-

problemen, was hij een onvermoeibaar onderzoeker, die gedreven werd door een grote nieuwsgierigheid.

Tijdens zijn Turijnse periode publiceerde hij over de degeneratie van de retina bij het paard. Hij was daarmee de eerste die onderzoek deed op het gebied van de histopathologie van het dierlijk oog, waarbij hij dankbaar gebruik maakte van de toen juist ontdekte weefselkleuring met haematoxyline. Rivolta heeft baanbrekend werk verricht door zijn onderzoek naar de infectieuze pyelonefritis van het rund. De verwekker is door hem ontdekt en in 1868 beschreven. Hij noemde deze *Bacillus nephritis bovis* (later genoemd

Corynebacterium renale).

Maar zijn grootste belangstelling ging uit naar de bacteriologie en mycologie en daarnaast ook naar de parasitologie. In 1873 publiceerde hij een standaardwerk verlicht met 324 gravures met de titel: *Dei parassiti vegetali*. Nog steeds geldt dit werk als zeer belangrijk.

Ook is de naam van Rivolta onlosmakelijk verbonden met de bovine actinomycose, waarvan hij in 1875 de verwekker nauwkeuriger beschreef, die hij *Actinomyces bovis* noemde. In Italië spreekt men dikwijls

over de *ziekte van Rivolta* in plaats van actinomycose. In 1877 heeft Rivolta onderzoek verricht naar de oorzaak van vogelcholera en is het hem gelukt om de verwekker ervan aan te tonen, terwijl in 1877 Toussaint en in 1878 Pasteur erin slaagden om een reincultuur van de bacterie in bouillon te kweken. De geschiedenis heeft geleerd, dat alle eer van de ontdekking aan Pasteur is toegekomen en Rivolta is vergeten.

Tussen 1879 en 1882 hebben Rivolta en I. Micellone twee publicaties het licht doen zien over de resultaten van hun onderzoek over botryomycose, een aandoening ten gevolge van een stafylococceen-infectie, die tumorachtige woekeringen veroorzaakt in de uier bij de merrie of in de zaadstreng na castratie van de hengst. Rivolta noemde de verwekker *Sarcodiscomyces equi*. Deze ontdekking is ook van betekenis geweest, daar hierdoor meer inzicht werd verkregen in vergelijkbare processen bij de mens.

Hoewel Rivolta aanvankelijk geen onderscheid maakte tussen droes en epizoötische lymfangitis bij het paard, onderkende hij in 1883 dat men hier met twee aparte aandoeningen te maken heeft. Samen met Micellone beschreef hij de verwekker, die zij *Histoplasma farcinimosum* noemden. Ter zijner ere is het toevoegsel *Rivolta* lange tijd gekoppeld geweest aan de naam van de verwekker.

Er zijn weinig gebieden in de parasitologie en de microbiologie waarin Rivolta niet heeft gewerkt en waar hij geen naam heeft gemaakt. Naast de reeds genoemde onderzoeksterreinen, kan zijn naam ook worden verbonden met onderzoek aan tuberculose, trichomoniasis, filariasis, taeniasis en distomatose.

Rivolta was een vriendelijke man, een vader voor zijn studenten en een eerlijke toegewijde vriend voor zijn collegae. Wellicht kwam hij te weinig op voor zijn eigen belangen en dat was dan ook wel de reden dat hij niet in de volle schijnwerpers kwam. Zijn werkkamer in Pisa was zesentwintig vierkante meter groot en in dit vertrek bevonden zich zijn pathologische en parasietenpreparaten, de proefdieren, de laboratoriumhulp, zijn assistent, en moest hij plaats bieden aan medische en veterinaire studenten en bezoekers, die met hem wilden werken. Toch heeft hij in deze slechte behuizing enorm veel onderzoek verricht, wat onder andere mag blijken uit een lijst van circa tweehonderd publicaties, die op zijn naam staan.

Ondanks zijn succesvolle carrière knaagde diep in zijn binnenste altijd nog een verlangen naar geschiedenis en literatuur. Zijn favoriete schrijver was Dante en een exemplaar van de *Divina Commedia* lag altijd

onder handbereik om hem troost te brengen in moeilijke momenten.

Rivolta stierf in Turijn op 20 augustus 1893. Zijn collegae, vrienden en zelfs de Italiaanse koning hebben geld bijeen gebracht voor een bronzen buste, die nog altijd prijkt in het auditorium van de Veterinaire Faculteit van Pisa, als aandenken aan een briljant onderzoeker. Wellicht zijn voor Sebastiano Rivolta de woorden van de bijna tweeduizend jaar eerder levende Romeinse geleerde Tacitus als voor geen ander van toepassing: *Geschiedenis dient te worden geschreven om te voorkómen dat grootse gebeurtenissen vergeten worden.*

Deze rubriek wordt verzorgd door leden van het Veterinair Historisch Genootschap.

Geraadpleegde literatuur:

- B. Galli Valerio. Notices biographiques- Sebastiano Rivolta (1832-1893). Archives de Parasitologie 1899; 2: 377-96.
- N. Lanzillotti-Buonsanti. Sebastiano Rivolta (1832-1893). Clinica veterinaria 1893; 16: 382-4.
- E.P. Oldenkamp. Giovanni Battista Ercolani. Tijdschr Diergeneesk 1999; 124: 752-3.
- L.Z. Saunders. A Biographical History of Veterinary Pathology. Lawrence 1966: 279-84.